

Summary

HAWTHORNS IN FLANDERS AND THE NETHERLANDS

Crataegus rhipidophylla found on the Caestert plateau

Crataegus monogyna, *Crataegus laevigata* and *Crataegus rhipidophylla* are indigenous species in the Low Countries (the Netherlands and Flanders). *Crataegus monogyna* is the most common one, while *Crataegus laevigata* is rare and *Crataegus rhipidophylla* was until recently regarded as extinct. Hybrids between these three species occurring in the field are *Crataegus x media* (*Crataegus monogyna* x *Crataegus laevigata*), *Crataegus x subsphaericea* (*Crataegus monogyna* x *Crataegus rhipidophylla*) and *Crataegus x macrocarpa* (*Crataegus laevigata* x *Crataegus rhipidophylla*). The article presents an overview of the morphological characteristics of the three species and their hybrids, and of their distribution in Flanders and the Netherlands. Surprising results of a recent genetic study reveal that a hawthorn population initially described as *Crataegus x macrocarpa* on the Caestert plateau, in the south-eastern corner of the province of Limburg in Flanders, is not hybrid

dogenic in origin but is to be classified as pure *Crataegus rhipidophylla*. This is the first recent observation of this taxon in the Low Countries.

Literatuur

- BAKKER, J.G., 1964. Enige aantekeningen over het geslacht *Crataegus* L. in Nederland. *Gorteria* 2(5): 55-59.
- CHRISTENSEN, K., 1992. Revision of *Crataegus* Sect. *Crataegus* and *Nothosect*. *Crataeguineae* in the old world. Systematic botany monographs. The American society of plant taxonomists, vol. 35. Michigan, U.S.A.
- DEBEER, L., 2006. Studie van de genetische diversiteit in het genus *Crataegus* (meidoorn): interspecifieke hybridisatie en herkomstanalyse. Scriptie Universiteit Gent, Gent.
- DEPYPERE, L., 2004. Taxonomie van het *Crataegus*-complex (Rosaceae – Maloideae) in Vlaanderen, een vergelijkend morfologisch en genetisch onderzoek. Scriptie Universiteit Gent, Gent.
- DEPYPERE, L., K. VANDER MIJNSBRUGGE, K. DE COCK, P. QUATAERT, J. VAN SLYCKEN & P. GOETGHEBEUR, 2006. Indigenous species of *Crataegus* (Rosaceae-Maloideae) in Flanders (Belgium). An explorative morphometric study. *Belgian Journal of Botany* 139: 139-152.

- LAMBINON, J., J.E. DE LANGHE, L. DELVOSALLE & J. DUVIGNEAUD, 1998. Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden. Nationale Plantentuin van België, Meise.
- MAES, N.C.M., 1993. Genetische kwaliteit inheemse bomen en struiken. Deelproject: Inventarisatie inheems genemateriaal in Oost-Twente, Rivierengebied en Zuid-Limburg. DLO/Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen.
- MAES, N.C.M. & C.J.A. RÖVEKAMP, 1997. Oorspronkelijk inheemse houtige gewassen in Drenthe; een onderzoek naar autochtone genenbronnen. Provincie Drenthe, Assen.
- MAES, N.C.M. & C.J.A. RÖVEKAMP, 1998. Oorspronkelijk inheemse bomen en struiken in Vlaanderen; een onderzoek naar autochtone genenbronnen in de Ecologische Impulsgebieden. Brussel. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Bos en Groen, Brussel.
- MAES, N.C.M., (RED.), 2007. Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen. Boom, Amsterdam.
- OPSTAELE, B., 2001. Autochtone bomen en struiken in de houtvesterijen Leuven en Hasselt. Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Bos en Groen, Brussel.
- TIMMERMANN, G. & T. MÜLLER, 1994. Wildrose und Weissdorne Mitteleuropas. Verlag des Schwäbische Albvereins e.V., Stuttgart.

MEDEDELING

Over Klein glaskroos, Blaaszegge en Beklierde ogentroost

EEN PAAR RECHTZETTINGEN

Het artikel over Klein glaskroos (*Elatine hydroscopica*) in het maartnummer (VERBEEK & VANDEN MUNCKHOF, 2008) heb ik met veel interesse gelezen, temeer omdat ik met Piet van den Munckhof zowel over Klein glaskroos als over het Heerenven gegevens had uitgewisseld. Niettemin zijn enkele correcties nodig, waarvan de eerste de titel van het verhaal raakt. Klein glaskroos is niet 'terug' in Limburg maar nieuw voor deze provincie! Het sterretje in atlasblok

61.38 op de verspreidingskaart in de Atlas van de Nederlandse Flora (MENNEMA *et al.*, 1980) heeft niet betrekking op de Maas bij Gronsveld maar op de Sint-Pietersberg, waar echter niet Klein glaskroos is gevonden maar Bruinrode wespenorchis (*Epipactis atrorubens*). De drukker van de atlas had de sterretjes op de verspreidingskaarten van pagina 101 en pagi-

FIGUUR 1

Door de naamswijzigingen is a) de Beklierde ogentroost (*Euphrasia officinalis*) verward met b) de Stijve ogentroost (*Euphrasia stricta*) (foto's: J. Hermans).

na 103 verwisseld. Nadat dit in de drukproef was gesignaleerd, is de fout wel bij Drietallig glaskroos (*Elatine triandra*) en Geelgroene wespenorchis (*Epipactis muelleri*) rechtgezet maar niet bij Klein glaskroos en Bruinrode wespenorchis. Ruud van der Meijden heeft de fout vermeld in de 21^e editie van de Flora van Nederland (VAN DER MEIJDEN, 1990), maar een jaar tevoren hadden CORTENRAAD & MULDER (1989) al geconcludeerd dat Klein glaskroos in Limburg in ieder geval nog tussen 1950 en 1980 waargenomen is.

Verder is Klein glaskroos aan de Wiessenbergse Kolk bij Hattem niet door mij ontdekt in 2005 maar door Louis-Jan van den Berg en Benno te Linde in 2003, nadat ik hen op het voorkomen van Gesteeld glaskroos (*Elatine hexandra*) nabij deze kolk attent had gemaakt. In dit Gelderse terrein staan beide soorten werkelijk samen, de wensdroom voor Limburg waarmee Peter Verbeek en Piet van den Munckhof hun artikel besluiten. Ik maak van de gelegenheid gebruik om te wijzen op een pas verschenen artikel over het voorkomen van glaskroossoorten in Nederland in de laatste 15.000 jaar (BRINKEMPER *et al.*, 2008).

Nog een ander recent en interessant artikel in het Natuurhistorisch Maandblad vergtenkele rechtzettingen: de bespreking van Höppners beschrijving van het Koningsven door BRINKHOF (2006). Een van Höppners opnamen heb ik in de Atlas van Plantengemeenschap-

pen in Nederland (WEEGA *et al.*, 2000) op de pagina's 23 en 24 als voorbeeld van een terreinopname gebruikt. Mede daardoor viel het me op dat Brinkhof twee soorten vermeldt die niet in een terrein als het Koningsven te verwachten zijn, namelijk Blaaszegge (*Carex vesicaria*) en Beklierde ogentroost (*Euphrasia rostkoviana*). Blaaszegge is een soort van overstromingsgebieden van beken en rivieren, speciaal van regenwaterbeken. In de rietgordel langs een ven is zij niet te verwachten, in hoogveen nog minder. De door Höppner vermelde *Carex inflata* is echter synoniem met *Carex rostrata*, dat wil zeggen Snavelzegge, en niet met *Carex vesicaria*. Met *Euphrasia officinalis* bedoelde Höppner ongetwijfeld Stijve ogentroost (*Euphrasia stricta*), die in de Flora van Nederland tot in de 19^e druk de naam *Euphrasia officinalis* heeft gedragen (VAN OOSTSTROOM, 1977) [figuur 1]. De soort staat genoemd op pagina 519, in de addenda op pagina 918 vindt de naamswijziging plaats. Pas in de allerlaatste editie van de Flora van Nederland (VAN DER MEIJDEN, 2005) duikt *Euphrasia officinalis* op als naam voor Beklierde ogentroost, die tevoren als *Euphrasia rostkoviana* bekend stond (leve de nomenclatuurregels, die ondubbelzinnigheid tot doel hebben ...). Deze soort was in Nederland grotendeels tot het Mergelland beperkt; inmiddels is zij ook daar zo goed als verdwenen.

E.J. Weeda

Literatuur

- BRINKHOF, H.W.K., 2006. Het Koningsven, een voormalig veengebied van weergalozeschoonheid. Vertaling van een artikel uit 1926 van Hans Höppner. Natuurhistorisch Maandblad 95 (5): 116-124.
- BRINKEMPER, O., E.J. WEEDA, S.J.P. BOHNCKE & W.J. KUIJPER, 2008. The past and present occurrence of *Elatine* and implications for palaeoenvironmental reconstructions. *Vegetation History and Archaeobotany* 17 (1): 15-24.
- CORTENRAAD, J. & T. MULDER, 1989. Bedreigde planten van Limburg. Natuurhistorisch Maandblad 87 (11): 181-185.
- MEIJDEN, R. VAN DER, 1990. Flora van Nederland, editie 21. Wolters-Noordhoff, Groningen.
- MEIJDEN, R. VAN DER, 2005. Flora van Nederland, editie 23. Wolters-Noordhoff, Groningen.
- MENNEMA, J., A.J. QUENÉ-BOTERENBROOD & C.L. PLATE (red.), 1980. Atlas van de Nederlandse Flora 1. Uitgestorven en zeer zeldzame planten. Kosmos, Amsterdam.
- OOSTSTROOM, S.J. VAN, 1977. Flora van Nederland. Editie 19. Wolters-Noordhoff, Groningen.
- VERBEEK, P. & P. VAN DEN MUNCKHOF, 2008. Klein glaskroos terug in Limburg. Natuurhistorisch Maandblad 97 (3): 37-40.
- WEEDA, E.J., J.H.J. SCHAMINÉE & L. VAN DUUREN, 2000. Atlas van Plantengemeenschappen in Nederland. Deel 1. Wateren, moerassen en natte heiden. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

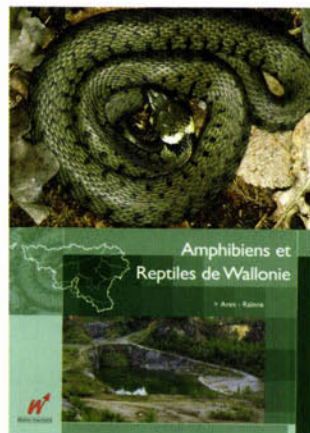
BOEKBESPREKING

AMPHIBIENS ET REPTILES DE WALLONIE

JACOB, J.-P., C. PERCSY, H. DE WAVRIN, E. GRAYSON, T. KINET, M. DENOËL, N. PERCSY & A. REMACLE, 2007. *Serie Fauna-Flore-Habitats no. 2. Publication d'Aves-Raîne et du Centre de Recherche de la Nature, des Forêts et du Bois (MRW-DGRNE), Namur. 384 pagina's. ISBN 2-87401-205-X. Prijs circa € 25,-. Te bestellen via de boekhandel of diverse Waals-Vlaamse natuurverenigingen.*

Na vele jaren van studie en onderzoek is in 2007 een omvangrijke Waalse herpetologische verspreidingsatlas verschenen. Na een inleidend hoofdstuk over de geografische en landschappelijke opbouw van Wallonië volgt een historisch overzicht van de beschik-

bare oudere literatuur. Vervolgens worden het doel, de organisatie en uitvoering van het atlasproject beschreven. Zo'n 800 waarnemers hebben in totaal ruim 30.000 waarnemingen aangeleverd.

Het belangrijkste onderdeel is de soortbespreking, met de meest actuele verspreidingsgegevens over de periode 1985 tot en met 2003. In Wallonië zijn dezelfde inheemse amfibieën en reptielen aanwezig (of aanwezig geweest) als bij ons, met uitzondering van de Heikikker. Ook zijn enkele ingeburgerde soorten vermeld. De soorttekst bestaat uit een beschrijving van het uiterlijk, de levenswijze, de habitat, de verspreiding, de status en de gewenste beschermings- en beheermaatregelen. Een en ander is rijkelijk voorzien van fraaie kleurenfoto's. De verspreidingskaartjes tonen de waarnemingen van voor of na 1985 of uit beide perioden op basis van hokken van vier bij vier kilometer, met ter oriëntatie als achtergrond de belangrijkste landschapseenheden, de Maas en

enkele hoofdbeken. Op basis van de soortontwikkeling is een Rode lijst voor Wallonië samengesteld. Daaruit blijkt dat de Boomkikker en de Knoflookpad sinds 1993 zijn uitgestorven. De Geelbuikvuurpad, Kamsalamander, Rugstreeppad, Zandhagedis en Adder worden bedreigd. Ringslangen Gladde slang worden als kwetsbaar beschouwd. De atlas staat boordevol informatie met ongeveer 500 internationale literatuurreferenties en geeft een prima inzicht in het voorkomen van de inheemse soorten ten zuiden van onze provincie. De volledig Franstalige atlas is alleen voorzien van een Engelse en Duitse samenvatting, dus de meesten van ons zullen het Frans-Nederlands woordenboek bij de hand moeten hebben!

HARRY VAN BUGGENUM